

ta æternæ, quam promisit, qui non mentitur, Deus. Et Jacobi I. Accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se (1).

Deinde, similitudo bravii, cui comparat Apostolus vitam æternam, I Corinth. IX. similitudo denarii diurni ex conventionem promissi laborantibus in vinea, Matth. XX. similitudo depositi, quæ habetur II Timoth. I. et alia id genus multa, nonne apertissime significant promissionem ex debito et obligatione reddendam?

Quid quod Patres passim dicunt, Deum fieri hominibus propter bona opera debitorem. S. Cyprianus, in serm. de eleemosyna, extremo, de eo, qui bene operatur: « Deum, inquit, computat debitorem ».

S. Basilius, orat. ad divites: « Opera, inquit, ostende, et exige retributionem ».

S. Ambrosius serm. 7. in Psal. CXVIII. in illud: Memor esto verbi tui: « Vult, inquit, Deus conveniri, ut si quis proposita secutus virtutibus præmia bene certaverit, fructum remunerationis expectet, quin etiam exigat ».

S. Joannes Chrysostomus hom. 3. in Matth. « Ut se, inquit, Deus tibi debitorem fateatur non solum pro operibus, sed etiam pro hac gratia, humilique sententia ».

S. Augustinus in Psal. LXXXIII. in illud: Misericordiam et veritatem diligit Dominus: « Ecce, inquit, videmus, quia tenet eum Paulus debitorem ». Item: « Debitorem, inquit, Dominus ipse se fecit, non accipiendo, sed promittendo. Non ei dicitur, redde quod accepisti, sed redde quod promisisti ». Similia supra citavimus ex Paulino ad Victricium, et Fulgentio ad Monimum.

Ad tertium respondeo, non recte a Durando exponi sententiam Apostoli, quod enim illa verba, *quam reddet mihi justus judec*, sint accipienda formaliter, ut sensus sit, reddet mihi Dominus, quatenus est justus judec, ac per hoc ex justitia, non ex sola liberalitate, planum est, primo, ex singulis pene verbis illius sententiæ, ut ex illis, *bonum certamen certavi*. Item ex illo, *reddet, et ex illo, corona justitiæ*.

Secundo, quia supervacaneum esset illud, *justus judec*, eo loco, ubi non agitur de pœnis impiorum, sed de præmiis tantum justorum, si Deus pœnas solum ut justus judec infingeret, præmia vero, ut liberalis donator, effunderet.

(1) Tit. I, 2; Jacob. I, 12.

Tertio ex Augustino, qui loco citato in Psalm. LXXXIII. hunc locum Apostoli tractans, dicit, Deum indulgentiæ esse largitorem, coronæ autem debitorem, et ideo indulgentiam tribuere ut patrem, coronam justitiæ, ut judicem justum. Item in lib. de gratia et libero arbitrio, eundem locum exponens cap. 6. « Cui redderet, inquit, coronam justus judec, si non donasset gratiam misericors Pater »? Et in lib. de correptione et gratia cap. 13, non solum vitam æternam, sed etiam misericordiam in remissione venialium dicit, justo judicio bonis meritis reddi.

Denique, in aliis locis idem Apostolus non solum dixit, justum judicem esse Deum in remuneratione operum honorum, sed etiam justum esse apud Deum, ut bona opera remuneret, II Thess. I. Et ibidem disertis verbis dicit, justo judicio Dei Thessalonicenses dignos haberi regno Dei, pro quo patiebantur.

Ad quartum respondeo, absolute non posse hominem a Deo aliquid exigere, cum omnia sint ipsius, tamen posita ejus voluntate, et pacto, quo non vult exigere a nobis opera nostra gratis, sed mercedem reddere juxta proportionem operum, vere possumus ab eo mercedem exigere: quomodo servus non potest absolute a domino suo ullum præmium postulare, cum omnia, quæ servus acquirit, domino suo acquirat: tamen si domino placeat donare illi opera sua, et pro iisdem tamquam sibi non debitis mercedem promittere, jure mercedem pro suis operibus postulabit.

Deinde, objectio ista Durandi locum haberet, si Deus ex justitia commutativa mercedem redderet operibus bonis: sed cum Deus ex justitia distributiva præmia bene operantibus dare decreverit, non est opus, ut ei proprie aliquid demus. Nam neque ii, qui currunt ad bravium, dant aliquid regi, et tamen tenetur rex bravium tribuere ei qui cæteros in cursu superaverit. Mancat igitur, opera bona justorum ex justitia, atque adeo ex condigno mereri vitam æternam.

CAPUT XVII.

Opera bona justorum meritoria esse ex condigno, non solum ratione pacti, sed etiam ratione operum.

Altera quæstio sequitur, Utrum opera bona sint meritoria ex condigno ratione pacti tantum, an ratione operis tantum, an ratione utriusque. Neque enim dubitari debet, quin meritum ex condigno his tribus modis variari possit. Nam si forte opus aliquod sit multo inferius mercede ex conventionem promissa, ut si dominus vineæ conducere operarios, et non denarium diurnum, sed centum nummos aureos pro mercede promitteret, esset ejusmodi meritum ex condigno, ratione pacti, non ratione operis.

Contra vero si opus sit revera æquale mercedi, vel forte etiam majus, sed conventio nulla intervenerit; si dici debeat ejusmodi meritum ex condigno, dici debet ex condigno ratione operis, non ratione pacti. Et in malis quidem facile reperimus meritum pœnæ ex condigno ratione operis, non ratione pacti, quoniam sine ulla conventionem qui alterum lædit, satisfacere tenetur, atque ad pœnam a iudice compelli potest. Utrum autem in bonis sit aliquod meritum vere de condigno ratione operis, non ratione pacti, paulo post videbimus.

Denique, si et pactum intercedat, et opus sit vere par mercedi, ut cum operarii ad vineam juxta Evangelium conducuntur pro denario diurno, id meritum erit ex condigno ratione operis et ratione pacti.

Non desunt qui censeant, opera bona justorum esse meritoria vitæ æternæ ex condigno ratione operis, etiamsi nulla extaret divina conventio. Ita enim docet Cajetanus in 1. 2. quæst. 114. art. 3. Et idem videtur sensisse Dominicus a Soto lib. III. de natura et gratia cap. 7.

Alii contra existimant opera bona ex gratia procedentia non esse meritoria ex condigno ratione operis, sed tantum ratione pacti, et acceptationis divinæ. Ita docet Scotus in 1. sentent. dist. 17. quæst. 2. quem alii quoque sequuntur ex veteribus scholasticis, et ex recentioribus Andreas Vega, in opusculo de justificatione quæst. 5.

Distat autem hæc opinio longissime ab hæresi Lutheranorum. Non enim Scotus

censet, opera bona non esse vere bona, sed peccata, si ad legem divinam examinentur, ut Lutherani censent; sed existimat opera justorum esse bona vere et proprie, sed non tam excellentia, ut proportionem habeant cum vita æterna, et ideo acceptari quidem a Deo ad justitiam et dignam mercedem vitæ æternæ, sed ex pacto et promissione, non ex operis dignitate.

Nobis media sententia probabilior esse videtur, quæ docet, opera bona justorum meritoria esse vitæ æternæ ex condigno ratione pacti, et operis simul, non quidem quod sine pacto, vel acceptatione non habeat opus bonum proportionem ad vitam æternam, sed quia non tenetur Deus acceptare ad illam mercedem opus bonum, quamvis par, et æquale mercedi, nisi conventio interveniat. Quam sententiam conformem esse non dubitamus Concilio Tridentino et principibus Theologorum S. Thomæ, in 1. 2. quæst. 114. artic. 1. ad 3, S. Bonaventuræ, et aliis in 2. sent. distinct. 27.

Primum igitur opera justorum, remoto pacto, vel promissione, non esse meritoria vitæ æternæ ex condigno, sive ex justitia, ita ut non possit Deus sine injustitia talem negare mercedem; satis probatum est supra cap. 14. in 2. ratione. Scriptura siquidem et Patres ubicumque dicunt, Deum fidelem esse, et justum in reddendo præmio, semper aut fere semper mentionem faciunt promissionis.

At (inquiunt) filio debetur hæreditas, si bene se gesserit, etiamsi nulla conventio inter patrem et filium intercedat. Nos autem per gratiam filii Dei sumus; igitur, si bene operemur, debebitur nobis hæreditas vitæ æternæ, etiamsi nulla conventio vel promissio intercedat.

Respondeo: aliud esse loqui de merito personæ, aliud de merito operis. Et rursus aliud de vita æterna, ut est hæreditas, aliud ut est merces, stipendium, bravium. Nam ex eo quod aliquis est filius Dei per gratiam, meretur ex condigno hæreditatem vitæ æternæ, sine alio pacto, sed merito personæ, non merito operis. Nam etiam infantibus, qui decedunt mox a Baptismo, quia filii Dei sunt, debetur jure hæreditas, et ipsi eam mereri dici possunt, non merito operis, sed personæ. Quemadmodum etiam cum distribuenda sunt officia, vel beneficia publica melioribus civibus, illi dicuntur ea mereri ex condigno, qui sunt optimi inter cives.

Porro bona opera non requiruntur ad vitam æternam acquirendam, ut hæreditatem, sed requiruntur, ne filius excidat ab adoptione, et jure mereatur exhæredari. Proinde filius Dei adoptivus per bona opera sine alio pacto non meretur vitam æternam acquirere ut hæreditatem, sed meretur eam non amittere. Quod patet tum ex eo, quod hæreditas ante omnia bona opera, jure adoptionis illi debetur. Tum quia infantes baptizati, ex hac vita migrantes vitam æternam accipiunt in hæreditatem, cum tamen nulla habeant operum merita, ut experientia testatur, et sancti Patres docent, Augustinus in epist. 157. ad Optatum. Et Bernardus serm. 68. in Cantica.

At vero ut filius Dei adoptivus vitam æternam obtineat, ut mercedem, sive stipendium et bravium, dicimus requiri promissionem, sive pactum: neque sufficere gratiam adoptionis. Nam etiamsi tenetur pater admittere probum filium ad hæreditatem, tamen non tenetur admittere opera ejus, quamvis alioqui valde egregia ad obtinendum bravium, nisi pactum, vel promissio interveniat. Id quod magis aperte perspiceretur, si cœlestis hæreditas, et cœleste bravium omnino distinguerentur. Tunc enim omnes inteligerent, hæreditatem deberi personæ a Deo in filium adoptatæ, etiamsi nulla alia exstaret promissio, juxta illud, *si filii, et hæredes* (1), Rom. VIII. at bravium deberi operibus ex pacto et promissione, juxta illud, *accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se*, Jacobi I. Et, *nonne ex denario convenisti mecum?* Matth. XX (2).

Sed quamquam ipsa gloria sempiterna, hæreditas est et bravium; tamen ut hæreditas personæ debetur jure adoptionis sine alio pacto, ut objectio probat; ut bravium debetur operibus ex pacto, ut nos hic docemus: et præterea cum varii sint gradus cœlestis gloriæ, unus tantum debetur personæ jure adoptionis, sine alio pacto; reliqui debentur operibus ex promissione vel pacto.

Jam vero opera bona justorum meritoria esse vitæ æternæ ex condigno non solum ratione pacti et acceptationis, sed etiam ratione operis, ita ut in opere bono ex gratia procedente sit quædam proportio et æqualitas ad præmium vitæ æternæ, probatur his argumentis.

Primo, vita æterna est gratia pro gratia,

ut dicitur Joan. I. id est, gratia mercedis pro gratia meritorum, sive charitas patriæ pro charitate viæ, ut exponitur a S. Augustino, in epist. 105. et in lib. de gratia et libero arbitrio cap. 9. At inter gratiam et gratiam sine dubio magna similitudo, et proportio est.

Secundo, vita æterna est flumen lætificans civitatem Dei, Psal. XLV. gratia vero bene operandi est fons aque salientis in vitam æternam, ut dicitur Joan. IV. at fons proportionem habet ad flumen, imo totum flumen virtute continet. Et præterea proportio est inter descensum et ascensum aquæ; tam enim alte ascendit, quam alte descendit; fons autem aquæ vivæ, id est, gratia Spiritus sancti diffusa in cordibus nostris, de coelo descendit, et ideo debita proportione salit in vitam æternam.

Tertio, vita æterna est denarius diurnus laborantium in vinea, Matth. XX. At denarius diurnus justus est pretium laboris diurni. Ideo enim vocatur denarius diurnus, quia solet ordinarie ex communi æstimatione respondere labori diurno.

Quarto, gratia est semen gloriæ juxta illud, I. Joan. III. *Semen Dei manet in eo* (3). At semen non est quidem æquale rei, cujus est semen, quo ad molem, sed est tamen æquale, quo ad virtutem.

Neque Durandi responsio, quod gratia sit semen gloriæ, metaphoricè, non proprie, solida est. Nam hæc ipsa metaphora satis apte, atque accommodate potest indicare quod volumus. Ut enim semen proprie dictum, arboris videlicet, aut animantis, physica virtute totam arborem, vel animantem continet, sic etiam charitas Dei in corde diffusa, morali, meritoriaque virtute gloriam ipsam continet.

Quinto, vita æterna est actio quædam supernaturalis ex parte objecti, et principii tum efficientis tum etiam formalis; at meritum, quod in dilectione consistit, est etiam actio supernaturalis ex parte objecti, et principii tum efficientis, tum formalis; igitur proportionem habent inter se, et unum ad alterum, quasi recta via ad suum terminum ducit.

Sexto, Deus est, qui electos per merita ad vitam æternam ut bravium, et coronam justitiæ perducendos esse decrevit, igitur sine dubio ejusmodi merita illis donat, quibus vere et proprie, atque adeo ex condigno per-

(1) Rom. VIII, 17. — (2) Jacob. I, 12; Mat. XX, 3. — (3) I Joan. III, 9.

veniant ad coronam. Neque enim potestas, vel sapientia, qua id faceret, Deo deesse potuit.

Septimo, merita nostra pendent a meritis Christi, tum quia nobis ille meruit virtutem merendi, tum quia nos meramur ut membra viva Christi, et per influxum, quem ab illo, ut a capite nostro recipimus: igitur detrahatur de gloria Christi, si merita nostra sint ita imperfecta, ut non sint merita ex condigno, nisi ratione acceptationis Dei.

CAPUT XVIII.

Solvuntur objectiones contra doctrinam capituli superioris.

Neque argumenta, quæ contra objici solent aliquid concludunt. Primo, objici potest illud Apostoli, Rom. VIII. *Non sunt condignæ passionibus etc.* (1). Et illa testimonia Patrum, quæ nos supra citavimus cap. 14. in prima ratione.

Sed intelliguntur illa omnia loca de meritis secundum substantiam operum, non ut a Spiritu sancto, et gratia Dei proficiscuntur, ut tum eo loco, tum in cap. 6. diximus. Quod si velimus locum Apostoli universaliter intelligere de bonis operibus omnibus, etiam ut a Spiritu sancto, et gratia Dei proficiscuntur, ut S. Fulgentius intellexit in lib. I. ad Monimum, promptum erit respondere, non requiri ad meritum ex condigno absolutam æqualitatem inter meritum et præmium, sed satis esse proportionalem, ut paulo post fusius explicabimus:

Secundo, objici potest S. Augustinus, qui lib. I. Confess. cap. 4. dicit: « Qui reddit debita nulli, debens ». Et serm. 16. de verbis Apostoli: « Non dicimus Deo, redde, quia accepisti; sed redde, quia promisisti ». Item S. Bernardus, qui in serm. 1. de Annunciat. dicit: « Neque enim talia sunt hominum merita, ut propter ea vita æterna debeat ex jure, aut Deus injuriam aliquam faceret nisi eam donaret ». Denique S. Thomas 1. 2. q. 114, art. 1. ad 3. dicit, Deum non debere nobis, sed dispositioni suæ.

Sed facilis est responsio. Nam dicitur Deus, reddere debita nulli debens: quia nihil ulli debet absolute, sed solum ex promissione et dono suo. Pari ratione dicimus Deo,

redde quia promisisti, non dicimus, redde quia accepisti; quoniam fundamentum primum debiti divini non in opere nostro, sed in ejus promissione consistit. Nam remota promissione non tenetur acceptare opus nostrum ad mercedem. Quod autem non ex sola promissione, sed etiam ex opere nostro Deus efficiatur debitor, docet ibidem Augustinus cum subjungit: « Redde quod promisisti, quia fecimus quod jussisti ».

S. quoque Bernardus dicit, vitam æternam non deberi ex jure, quoniam (ut ipse ibidem explicat) merita nostra nascuntur ex gratia. Proinde significat non deberi ex rigore justitiæ (ut Theologi loquuntur) qui gratiam nullam præsupponit; et Deum absolute non facturum injuriam justis, si eos privet mercede justitiæ: non tamen negat, quia ex hypothesi Deus injuriam facturus esset, si vitam æternam bonis operibus, ex conventionem non redderet.

Denique S. Thomas non dicit, Deum non fieri nobis debitorem, sed non fieri nobis simpliciter debitorem; quoniam (ut diximus) prima et potissima ratio debiti divini, ex ipsius Dei promissione et dispositione con-surgit.

Tertio objiciunt, inter Deum et hominem non posse esse justitiam, nisi secundum quid, ut S. Thomas docet, 1. 2. quæst. 114. art. 1. Justitiam autem secundum quid, non esse justitiam simpliciter et absolute: quare non esse absolute dicendum operibus nostris, ex condigno deberi vitam sempiternam.

Respondeo: Duobus modis dicitur aliquid secundum quid. Uno modo, cum caret ea forma, a qua denominatur secundum quid, quo modo Cycnus dicitur niger secundum quid, id est, secundum pedes, et Æthiops albus secundum quid, id est, secundum dentes. Altero modo cum non caret ea forma, sed tantum perfectione ejus, quæ in aliis rebus ejusdem generis reperitur; quo modo puer dici potest homo secundum quid, si ad virum perfectum comparetur; et res creatæ dicuntur entia secundum quid, si conferantur ad Deum: et accidentia dicuntur habere esse secundum quid, ad substantiam comparata.

Igitur quæ dicuntur secundum quid prior modo, non possunt simpliciter, et absolute nominari talia; quæ dicuntur secundum

(1) Rom. VIII, 18.

quid modo posteriore, dicuntur etiam simpliciter et absolute talia, sed imperfectius, quam alia generis ejusdem. Atque hoc modo posteriore Theologi dicunt justitiam secundum quid esse inter Deum et hominem, quia præsупponit gratiam, et tamen simpliciter etiam dicunt esse justitiam, sed minus perfectam, quam ea sit, quæ nullam gratiam præsупponit.

Quarto objiciunt, maximam esse inæqualitatem inter opera nostra, quamvis ex gratia proficiantur, et ipsam æternam beatitudinem; præsertim si beatitudo objective consideretur, sicut scriptum est: *Ego ero merces tua magna nimis.*

Respondeo: negari non potest, quin beatitudo longe excellat actioni meritoria, cum in illa sit cognitio et charitas perfecta, in ista vero sit cognitio et charitas imperfecta: sed non requiritur absoluta æqualitas inter meritum et præmium, secundum justitiam distributivam, ut dici possit præmium deberi meritis ex condigno, etiam ex parte operis: sed sufficit, ut sit proportio quædam secundum quam is qui meretur dici possit dignus eo præmio. Nam hic etiam in terris, qui doctrina et bonis moribus præditus est, et pro Ecclesia aliquamdiu laboravit, dignus Episcopatu judicari solet, quamvis absolute dignitas episcopalis amplissima sit, et nullo pretio comparabilis: in rebus quoque naturalibus, dispositio ad formam multo imperfectior est ipsa forma, et tamen ex naturali quadam justitia subjecto rite disposito forma debetur: sic igitur qui Deum ex toto corde diligit, ac per hoc mundus est corde, pacificus, mitis, humilis, misericors, dignus est, qui ad beatitudinem illam admittatur, quæ diligentibus Deum, mundis corde, pacificis, mitibus, misericordibus, humilibus, ut rite dispositis promissa est.

Quod autem dicebatur de beatitudine objectiva, quæ Deus est, non auget difficultatem, nam sicut Deus objectum est beatitudinis (id est) cognitionis et amoris beatorum; sic etiam objectum est meriti, id est, fidei et charitatis viatorum. Hoc solum interest, quod fides et charitas in hac vita minus perfecte Deum attingunt, quam visio et charitas in alia vita; sed ideo dicimus ex condigno fidei formatæ per charitatem deberi visionem cum ardentissima charitate, quia dignum est, ut res a Deo inchoata, et disposita

(1) Mat. V, 12; Luc. VI, 58.

tandem aliquando perficiatur et absolvatur. Nam (ut loquitur S. Fulgentius in lib. I. ad Monimum cap. 10) « cum Deus vitam æternam donat, opus suum, quod inchoavit justificans impium, perficit, glorificans justum.

Quinto objiciunt, Deum ex communi sententia Theologorum remunerare justorum opera supra condignum; proinde non esse in operibus justorum veram condignitatem ad præmium.

Respondeo: Deum remunerare supra condignum non ita esse accipiendum, quasi bona opera non sint digna præmio vitæ æternæ; sed quod ultra præmium, quod ex condigno meriti bonis debetur, Deus ex liberalitate aliquid semper adjungat. Sed de hac re in sequenti capite disseremus.

CAPUT XIX.

Deum remunerare opera bona supra condignum.

Postrema restat quæstio, Num Deus opera bona remuneret ex mera liberalitate supra condignum. Communis enim Theologorum sententia id constanter affirmat, ut perspicuum est ex Sancto Thoma, sancto Bonaventura, Scoto, Durando et aliis in 4. sent. dist. 46.

Contrarium docuit Andreas Vega, in 5. quæst. de justificatione, et doctor ille Lovaniensis, cujus multas sententias Pius V. Pontifex damnavit. Est enim inter damnatas, sententias quarta decima his verbis expressa: « Opera bona justorum non accipient in die judicii extremi amplioem mercedem, quam justo Dei judicio mereantur accipere ».

Probatur igitur breviter, Deum remunerare ultra vel supra condignum, primo, ex divinis litteris. Nam Matth. v. non sine causa Dominus ait: *Gaudete et exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis.* Et apertius Luc. vi. *Mensuram bonam, et confertam, et coagitatam, et superfluentem dabunt in sinu vestros* (1). Certe enim justa merces esse poterat mensura bona; cur autem additur, confertam, coagitata, superfluentem, si nihil additur supra condignum?

Item Luc. xix. posteaquam servus fidelis qui lucratus fuerat decem mnas, acceperat

præmium suum, id est, imperium supra decem civitates; rursus extraordinario munere datur ei mna, quæ fuerat ablata a servo infideli et pigro. Quid autem hoc significare potest, si Deus in judicio nulli dabit aliquid, nisi juste et ex condigno illud mereatur.

Adhæc, Matth. xx. in parabola vineæ, manifeste videmus multis dari integrum diurnum denarium, cum tamen non integrum diem in opere posuissent. Atque id non ex justitia, sed ex liberalitate factum esse, indicat Dominus illis verbis: *Volo huic dare, sicut et tibi. An non licet mihi quod volo facere? An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?* Ex quo etiam intelligimus, id, quod supra condignum additur, non dari ex æquo, nec omnibus. Fortasse etiam huc pertinet illud Apostoli ad Roman. viii. *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis* (1), quamvis et aliter hoc testimonium exponi possit, ut supra notavimus.

Idem secundo, ex Patribus probari potest, S. Basilius, in Psalm. cxiv. in illud: *Convertere anima mea in requiem tuam*: « Proposita est, inquit, æterna requies his, qui legitime in hac vita decertarunt, quæ non secundum operum debitum ac meritum retribuitur, sed juxta magnificentiam Dei his, qui in ipsum speraverunt, exhibetur. » Quem locum ostendimus cap. 6. male allegari contra merita ex condigno, cum non extenuet merita, sed amplificet munificentiam Dei in retribuendis præmiis etiam supra condignum.

S. Fulgentius in lib. I. ad Monimum cap. 10. reddens rationem cur vita æterna dicatur gratia, cum merces sit meriti, ita loquitur: « Gratia autem etiam ipsa non injuste dicitur, quia non solum donis suis Deus dona sua reddit; sed quia tantum etiam ibi gratiæ divinæ retributionis exuberat, ut incomparabiliter, atque ineffabiliter omne meritum, quantumvis bonæ, et ex Deo datæ, humanæ voluntatis atque operationis excedat ». Hæc ille. Itaque non temere, nec sine fundamento scholæ Theologorum præmium operibus bonis a Deo supra condignum reddendum esse confirmant.

Utrum autem operibus malis Deus pœnam reddat citra condignum, non videtur ita esse certum, nec inveniuntur loca Scripturæ, quibus id facile confirmetur; et quamvis S.

Joannes Chrysostomus hom. 37. in Genes. hujus sententiæ patronus esse videatur, tamen S. Augustinus lib. xxi. de Civ. Dei cap. 24. hanc ipsam sententiam tolerat potius, quam probat. Nam cum dixisset illa verba Psal. lxxvi. « Numquid obliviscetur miseri Deus, aut continebit in ira sua misericordias suas, non pertinere ad reprobos, sed ad electos, ita subjunxit: « Sed quibus placet, istam sententiam usque ad illa impiorum tormenta protendere, saltem sic intelligant, ut manente in eis ira Dei quæ in æterno est prænunciata supplicio, non contineat Deus in hac ira sua miserationes suas et faciat eos non tanta, quanta digni sunt pœnarum atrocitate cruciari: non ut eas pœnas vel nunquam subeant, vel aliquando finiant, sed ut eas mitiores, quam merita sunt eorum, levioresque patiantur. Sic enim et ira Dei manebit, et in ipsa ira sua miserationes suas non continebit. Quod quidem non ideo confirmo, quia non resisto ». Hæc ille.

Quia tamen hæc sententia de pœnis citra condignum, et multis Theologis placuit, et a sancto Augustino minime refutatur; respondendum erit quatuor testimoniis Scripturæ divinæ, quæ contra eam pugnare videntur.

Primum testimonium est illud: *Non exiis inde, donec reddas novissimum quadrantem* (2). Matth. v. Sed facilis est responsio. Nam, sive hic locus intelligatur de pœnis purgatorii, ut nos in I. lib. de purgatorio, et in I. lib. de statu peccati ostendimus, sive etiam de pœnis gehennæ, significat Dominus nullum peccatum sine suo cruciatu mansurum, non autem nullam partem ejus cruciatus qui singulis peccatis debetur esse minuendam. Deinde loquitur Dominus de pœna, quæ solvenda manebit post latam Judicis sententiam, non de ea, quam Judex constituet, cum sententiam feret. Quamvis enim Deus, cum peccatores judicabit, citra condignum fortasse judicabit; sed post sententiam latam nihil unquam de pœna minuetur.

Alterum testimonium est Luc. vi. *Qua mensura mensi fueritis remetietur vobis* (3). Sed absque dubio sententia hæc generatim accipienda est, ut sensus sit, Qui boni fuerint, bona recipient; qui mali, mala; et qui valde boni fuerint, multum boni recipient; qui valde mali, multum mali. Nam si æqualitas præmii ad merita describeretur, repugnaret hæc sen-

(1) Rom. VIII, 18. — (2) Mat. V, 26. — (3) Luc. VI, 38.